

Bilaga: Åtgärder av statliga aktörer

Ekonomiska Krisutsikter – Tuffa tider kräver kraftfulla åtgärder

LO-ekonomerna

(Uppdaterad kl. 12:00 den 2 april 2020)

1. Inledning

Sveriges regering med samarbetspartierna Liberalerna och Centerpartiet har presenterat flera extra ändringsbudgetar samt en rad andra förslag. Förslagen är primärt inriktade på att minimera de privatekonomiska förlusterna för löntagare och hjälpa företag att övervintra under den mest akuta fasen. Några av de senare förslagen har även som syfte att förbereda arbetsmarknadsåtgärder och utbildning för den tid som kommer, när flera som idag är sysselsatta kommer att hamna i arbetslöshet. Även om merparten av de ekonomiska åtgärderna som presenterats av regeringen fortfarande endast är förslag (de har ännu inte beslutats av riksdagen) så har endast förslag lagts fram som har stöd av en majoritet i riksdagen. De kan således ses som kommande åtgärder.

Riksbanken och Finansinspektionen har även de vidtagit åtgärder för att säkra att kreditmarknaden ska fortsätta fungera och kunna tillföra företagen den likviditet som de behöver. De direkta stöden från regeringen framstår som mycket marginella när de ställs bredvid kreditgarantierna och de penningpolitiska åtgärderna. Man bör dock ta i beaktan att det sannolika nyttjandet av kreditgarantierna, likviditetsförstärkningen via skattekontot och Riksbankens utlåning till bankerna är betydligt lägre än det teoretiskt möjliga. Det samma gäller övriga åtgärder för att öka kreditgivningen. Det beror främst på att flaskhalsen i kreditgivningen inte är tillgången till finansiering för bankerna, utan att kreditrisken i den osäkra miljön gör bankerna mycket återhållsamma i kreditgivningen. Detta innebär dock inte att dessa åtgärder är onödiga. Åtgärderna visar nämligen att samtliga statliga aktörer är beredda att göra vad de kan för att minimera de samhällsekonomiska kostnaderna av krisen.

Tabell 1.1 Statliga aktörers åtgärder

Miljarder kronor

Lån/ garantier/ likviditet	Summa	Direkta stöd	Period	Kostnad
Likviditetsförstärkning via skattekontot	335	Sänkning av arbetsgivaravgiften	1/3 till 30/6	32,7
Statliga kreditgarantier för exportsektorn	125	Hyreskostnader	1/4 till 30/6	5,0
Statliga kreditgarantier till övriga sektorer	105	Kultur och idrott	Hela året	1,0
Riksbanks köp av värdepapper	300	Kommuner, regioner och myndigheter	Hela året	19,5
Riksbanksutlåning till företag via bankerna	500	Sjuklönekostnaden	1/4 till 31/5	6,9
		Karensdagen och smittobärräpning	11/3 till 31/5	2,3
		Generösare Korttidspermittering	16/3 till 31/12	20,0
		Generösare regler för A-kassa	31/4 till 3/1 2021	5,3
		Arbetsmarknad och utbildning	Hela året	5,5

		Ökade investeringar via ALMI	Hela året	3,0
Totalt, miljarder kr	1365	Totalt, miljarder kr		101,2
Totalt, % av BNP*	28,5%	Totalt, % av BNP*		2,1%

NOT: Finansinspektionens sänkning av den kontryckiska kapitalbufferten bidrar även den, fullt utnyttjad, till att ytterligare 900 miljarder kronor kan lånas ut av bankerna.

KÄLLA: Egen sammanställning, 2 april 2020.

Det är idag ett mycket osäkert och svårbedömt läge. I texten och tabellen redovisas regeringens uppskattade kostnader för respektive åtgärd. Dessa uppskattningar ska tas för vad de är; uppskattningar i en mycket osäker tid. LO-ekonomernas uppfattning är att kostnaden och omfattningen av nuvarande förslagna krispaket kommer att bli större än regeringen beräknat. Eftersom LO-ekonomerna efterfrågar kraftfulla åtgärder ser vi positivt på detta.

2. Staten tar över en del av företagens kostnader

För att inte företagen ska tvingas säga upp personal har det sedan tidigare funnits en lag om korttidsarbete (mer känt som korttidspermittering) där regeringen tar 1/3 av kostnaden för arbetstidssänkningar på 20, 40 eller 60 procent. Regeringen har kunnat aktivera detta system vid ”synnerligen djupa lågkonjunkturer” och det gäller då samtliga företag. Det är Konjunkturinstitutet som har till uppgift att bedöma om ekonomin är i ett sådant tillstånd.¹ Detta system kompletteras nu med ett permanent system som istället villkoras på att det enskilda företaget möter en exogen chock, det vill säga något som står utanför företagets kontroll. Denna bedömning ska administreras av Tillväxtverket. Dessutom utökas statens del av kostnaden för det permanenta systemet temporärt till 2/3 från och med 16 mars till och med årsskiftet. Detta förslag uppskattas av regeringen kosta staten 20 miljarder kronor under 2020.²

Flera permitteringssystem aktiva samtidigt

Konjunkturinstitutet meddelade den 1 april att det är en synnerligen djup lågkonjunktur. Det innebär att regeringen sannolikt inom kort kommer aktivera även det tidigare permitteringssystemet. Således kommer det inom kort sannolikt att vara två system igång samtidigt. Dels det äldre som gäller samtliga företag där staten tar 1/3 av kostnaderna, dels det nya där staten tar 2/3 av kostnaderna, men det gäller endast de företag som av Tillväxtverket anses möta en exogen chock.

För att ytterligare sänka arbetskostnaderna har regeringen och samarbetspartierna aviserat att de tänker införa generella sänkningar av arbetsgivaravgifterna och egenavgifterna. Företagen kommer endast behöva betala ålderspensionsavgifterna. Sänkningen kan endast göras för 30 anställda per företag och har ett inkomsttak per anställd om 25 000 kronor. Sänkningarna är förslagna att gälla 1 mars till 30 juni 2020 och beräknas av regeringen kosta staten cirka 33 miljarder kronor brutto.³

Till följd av uppmaningar om att arbetstagare ska stanna hemma vid sjuksymptom väntas sjuklönekostnaderna att stiga kraftigt under den närmaste perioden. I normalfallet är det företagets ansvar att betala dessa från dag 2 till 14. Denna kostnad kommer under en

¹ Avsnitt 6.17.4.2.3 i Prop. 2013/14:1.

² Avsnitt 5.15.2 i Prop. 2019/20:132.

³ Avsnitt 8 i Prop. 2019/20:151.

begränsad period (1 april till 31 maj 2020) att lyftas från företagen och tas av staten. Regeringen uppskattar att detta kommer kosta strax under 7 miljarder kronor.⁴

Vid sidan av personalkostnader så är lokalkostnader en av de största utgifterna för företagen. Hyresvärdarna har å sin sida ett egenintresse i att behålla sina hyresgäster och därigenom även sänka sina hyror tillfälligt. Med utgångspunkt i detta har regeringen och samarbetspartierna aviserat att de kommer hjälpa till att bära hälften av hyresvärdarnas kostnader kopplade till hyressänkning. Detta ska bara gälla i utsatta branscher. Staten tar då upp till 50 procent av hyressänkningar men maximalt på hyressänkningar upp till halva hyran. Förenklat betyder det att staten tar kostnaden för maximalt 25% av den initiala hyran. Detta är förslaget att gälla från 1 april till 30 juni. Kostnaden för staten förväntas av regeringen bli 5 miljarder kronor.⁵

3. Staten kompenserar individer för inkomstbortfall

En av de första åtgärder som regeringen har aviserat är att tillfälligt avskaffa karensavdraget (vanligen kallat karensdagen). Staten kommer gå in och betala den sjuke arbetstagaren hela sjuklönen från dag ett. Syftet är tvåeggat, dels vill man undvika incitament att gå till jobbet för arbetstagare med sjuksymptom, dels vill man se till att ingen arbetstagare straffas för att följa rekommendationerna från myndigheter. Detta gäller från 11 mars till och med 31 maj och beräknas av regeringen kosta strax under 2 miljarder kronor.⁶ 500 miljoner kronor föreslås därutöver tillföras för att hantera ökningen av utbetalningar av smittbärrpenning.

Det är idag svårt att kvalificera sig för a-kassa vilket gjort att många arbetstagare utan permanenta anställningsförhållande har ett bristfälligt skyddsnät. Detta gäller många av LO-förbundens medlemmar. Regeringen och samarbetspartierna har därför föreslagit tillfälliga lättnader i både medlemsvillkoret och arbetsvillkoret. För att höja nivåerna så att privatpersoner som förlorar sitt arbete inte drabbas allt för hårt av krisen har regeringen även föreslagit att höja både grundbeloppet och taket för den inkomstrelaterade ersättningen. Grundbeloppet höjs från 365 kronor per dag till 510 kronor per dag. Taket för den inkomstrelaterade ersättningen höjs från 910 kronor per dag till 1 200 kronor per dag under de första 100 ersättningsdagarna och grundbeloppet kommer att höjas från 365 kronor per dag. Förändringarna avser att gälla från 13 april 2020 till 3 januari 2021.⁷ Kostnaden för detta uppskattas av regeringen till drygt 5 miljarder kronor.

4. Permitterade och arbetslösa rustas och stöttas för att åter komma i arbete

Regeringen har föreslagit att arbetsförmedlingens förvaltningsanslag höjs, därutöver föreslås att arbetsförmedlingen får ytterligare medel till arbetsmarknadsutbildningar och arbetsmarknadsprogram. Befintliga tidsbegränsade insatser förlängs med ett år och medel tillförs för satsning på gröna jobb. Kommuner tillförs medel för att öka mängden sommarjobb för ungdomar. Sammanlagt rör det sig om tillskott till arbetsmarknadspolitiska åtgärder på nära 2,6 miljarder kronor varav merparten går till arbetsförmedlingen och dess utbildningar och program.⁸

⁴ Avsnitt 8 i Prop. 2019/20:132.

⁵ Avsnitt 6 i Prop. 2019/20:146.

⁶ Avsnitt 8 i Prop. 2019/20:132.

⁷ Avsnitt 6 i Prop. 2019/20:146.

⁸ Presskonferens med regeringen och samarbetspartierna ”Krispaket för jobb och omställning” 30 mars 2020.

Regeringen har även föreslagit stora utbildningssatsningar. Universitet och högskolor samt Yrkesvux, yrkeshögskolor och folkhögskolor får samtliga medel för att utöka sina studieplatser under två år. Medel föreslås även tillföras CSN för ett förväntat ökat antal sökande av studiemedel. Sammanlagt är förslaget på ökade medel till utbildning på ungefär 1,9 miljarder kronor för 2020.⁹

5. Staten bidrar till likviditet och tillgång till krediter

För att kunna tillskjuta likviditet direkt in i företagen har regeringen och dess samarbetspartier föreslagit att företagen ska få anstånd med sina skattebetalningar. Tidigare inbetalda, och kommande, skatter för totalt tre månader kan skjutas upp i ett år. För enskilda firmor och handelsbolag kan under vissa omständigheter hela skatten för 2019 skjutas upp i 6 år. På så vis kan företagen fortsätta vara likvida även under den mest akuta fasen av krisen. Fullt utnyttjat rör det sig om cirka 335 miljarder kronor.¹⁰

Regeringen har vidare ökat sina kreditgarantier markant genom både Svensk Exportkredit, Kreditexportsnämnden och en föreslagen Företagsakut som kommer ta upp stora delar av bankernas risk vid utlåning till företag. Riktade garantier till flygbranschen har även aviserats. Sammanlagt rör det sig om kreditgarantier på 230 miljarder kr. Regeringen har även föreslagit ökade investeringar i företag via ALMI-företagspartner på 3 miljarder kronor. Likviditetsförstärkningen via skattekontot och kreditgarantierna kommer med uppbördsförluster, men den totala kostnaden är svår att uppskatta och redovisas därför inte i tabellen.¹¹

Riksbanken har ställt 500 miljarder kronor till förfogande för bankerna. Räntan som bankerna lånar för är rörlig och densamma som reporäntan (för närvarande 0 procent) och löptiden 2 år. Vidare har Riksbanken gjort det enklare och billigare för bankerna att låna hos dem över natten och på medellång sikt (3 månader). Genom valutaväxlingsavtal kan även Riksbanken låna ut dollar till bankerna. Dessutom har Riksbanken utökat sina stödköp av värdepapper med 300 miljarder kr i år. Utöver statsobligationer har Riksbanken aviserat att de kan köpa, kommun-, bostads och företagsobligationer.¹²

Finansinspektionen har även de agerat för att säkerställa kreditförsörjningen genom att sänka den kontracykliska kapitalbufferten till noll. Fullt utnyttjat, möjliggör detta utökade lån från bankerna på uppemot 900 miljarder.¹³ Finansinspektionen har även påbjudit bankerna att ge alla bolånetagare lättnader i amorteringskravet.¹⁴

⁹ Presskonferens med regeringen och samarbetspartierna ”Krispaket för jobb och omställning” 30 mars 2020.

¹⁰ Avsnitt 4 i Prop. 2019/20:132, samt avsnitt 5 och 6 i Prop. 2019/20:151.

¹¹ Prop. 2019/20:142 samt pressmeddelande ”Utökade låne- och garantimöjligheter till företag i Sverige”, Finansdepartementet 20 mars 2020.

¹² Riksbanken, 2020, *Riksbankens åtgärder i samband med coronapandemin* [<https://www.riksbank.se/sv/press-och-publicerat/aktuellt-om-riksbanken-och-coronapandemin/riksbankens-atgarder-i-samband-med-coronapandemin/>] (Hämtad 2020-04-01)

¹³ Pressmeddelande ”FI sänker den kontracykliska kapitalbufferten till noll”, Finansinspektionen 13 mars 2020.

¹⁴ Pressmeddelande ”Banker får ge alla bolånetagare undantag från amortering”, Finansinspektionen 2 april 2020.

6. Resurser till kommuner, regioner och myndigheter samt övrigt

De ökade kostnader som tillkommer sjukvården, omsorgen och andra berörda myndigheter till följd av corona-viruset är inget som har budgeterats för. Ökade kostnader för personal, materiel med mera kommer därför staten att kompensera för. Vad slutsumman för detta kommer uppgå till är omöjligt att säga i detta skede. Just nu är aviserade extra medel uppe i drygt 3,4 miljarder kr.¹⁵ Därtill har regeringen föreslagit riktade medel för testning av covid-19 på 1 miljard kronor.¹⁶

Regeringen och samarbetspartierna har även aviserat att de kommer höja de generella statsbidragen med 15 miljarder kronor för 2020. De avser även att lägga förslag om permanenta anslagsökningar till kommuner och regioner på 12,5 miljarder kronor per år, det vill säga pengar som kommer kommuner och regioner till del även kommande år. I januari-avtalets punkt 6. står det att de allmänna bidragen till kommuner och regioner ska förstärkas i jämn takt under hela mandatperioden.¹⁷ Då ökningarna av de generella statsbidragen till kommuner och regioner ökat med 5 miljarder kronor årligen och presenterats i höstbudgeten kan man se 5 av dessa 12,5 miljarder kronor för 2021 som i praktiken redan aviserade.¹⁸ Enligt detta resonemang är tillskottet för 2021 som idag presenterades endast på 7,5 miljarder kronor. Liknande resonemang kan föras även för 2022.

En ansträngd ekonomi för kommuner och regioner

Coronaviruset kommer ha stora effekter på främst regionernas men även kommunernas kostnader under året och antagligen även under kommande år. Men effekterna stannar inte bara på kostnadssidan, de påverkar nämligen även kommuner och regioners intäkter. För att tydliggöra storleksordningen så innebär ett bortfall på 2,5 procent av de kommunala inkomstskatterna en inkomstförlust på nära 20 miljarder kronor för kommuner och regioner. Hur stort inkomstbortfallet kommer att bli till följd av krisen är i dagsläget oklart.

Dessutom föreslår regeringen tillsammans med samarbetspartierna medel till kultur och idrott om 500 miljoner kronor vardera. Pengarna ska fördelas av expertmyndigheter, såsom exempelvis Riksidrottsförbundet. Stöden ska gå till de som drabbats negativt ekonomiskt till följd av coronaviruset. Organisationsform ska inte spela någon roll för att kunna få stöd, med undantaget att statliga institutioner inte omfattas. Dessutom föreslås stöd till organisationer som arbetar med barn i utsatta situationer och till organisationer som arbetar med stöd till våldsutsatta kvinnor, barn och hbtq-personer. Dessa stöd uppgår till sammanlagt 100 miljoner kronor.¹⁹ I tabellen redovisas dessa som stöd till kommuner, regioner och myndigheter.

Förslag har även lagts om att slopa fribeloppet under 2020 för att på så vis skapa incitament för sjukvårds- och omsorgsstudenter att jobba inom vården och omsorgen vid sidan av studierna. Detta uppskattas av regeringen kosta 1 miljard kronor.²⁰

¹⁵ Avsnitt 8.2 i Prop. 2019/20:132 samt presskonferens med regeringen och samarbetspartierna ”Ytterligare tillskott till kommuner och regioner”, 2 april 2020.

¹⁶ Avsnitt 6. I Prop. 2019/20:146.

¹⁷ 73-punktsprogrammet.

¹⁸ Prop. 2019/20:1.

¹⁹ Avsnitt 6. I Prop. 2019/20:146.

²⁰ Avsnitt 6. I Prop. 2019/20:146.